witkacy!

czyste dusze w niemytej formie

Kilka słów o Esterze Karp

Pigułka antylogicystyczna

Witkacy w Centre Georges Pompidou

Multiphotographs

Ancymon Mirski

INSTYTUT WITKACEGO
nr 1-2/2024 (16-17) ISSN 2543-7909

Witalis Masenas

In memoriam Alwida Bajor

Jedna z najbardziej wszechstronnych postaci powojennego polskiego Wilna, dziennikarka, publicystka, tłumaczka, scenarzystka teatralna, reżyserka radiowa, autorka książek odeszła 23 stycznia 2024 r. Była jedyną córką rodowitej wilnianki i urodzonego w Rydze absolwenta Politechniki Warszawskiej. Dorastała na wileńskich Śnipiszkach, gdzie w drewnianym budynku przy ul. Chocimskiej (obecnie – Giedraičių) zamieszkali przed wojną po ślubie rodzice, którzy za namową wileńskiej babci zdecydowali się pozostać w radzieckim Wilnie. Żywa, błyskotliwa, o wesołym usposobieniu młoda dziewczyna była zapaloną spadochroniarką i, tak jak jej matka, wielką pasjonatką teatru. Jeszcze jako studentka polonistyki w Wileńskim Instytucie Pedagogicznym rozpoczęła współpracę z redakcją ukazującego się w Wilnie w języku polskim „Czerwonego Sztandaru" (od 1990 r. – „Kuriera Wileńskiego"), rozpowszechnianego na Litwie, w Polsce oraz w Związku Radzieckim. Z dziennikiem była związana 36 lat, przez dwie dekady pełniąc funkcję kierownika Działu Literatury i Sztuki.

Alwida Bajor na wileńskim lotnisku w Kiwiszkach przed pierwszym skokiem spadochronowym, 1958. Fot. N.N. Wszystkie zdjęcia – archiwum domowe pisarki.

Alwida Bajor z córką, Wilno, 1975.

Przez ponad pół wieku dokumentowała życie kulturalne społeczności polskiej na Litwie. Opublikowała szereg wywiadów autorskich z wieloma znakomitościami świata kultury i sztuki Polski i Litwy. Spod jej pióra wyszło mnóstwo recenzji teatralnych i filmowych, rozmów z twórcami, reportaży z międzynarodowych festiwali i ważniejszych wydarzeń kulturalnych Wilna. W drugiej połowie lat 80. XX w. jako scenarzystka podjęła współpracę z wileńskimi polskimi zespołami teatralnymi, a kilkanaście adaptacji literackich i scenariuszy teatralnych jej autorstwa zrealizowano na scenach polskich teatrów w Wilnie. W latach 1991–1994 była też redaktorką audycji w języku polskim w ogólnolitewskiej rozgłośni radiowej Vilniaus varpas. Aktywność zawodową Alwidy Bajor, zwłaszcza po odzyskaniu przez Litwę niepodległości, wyróżniała fenomenalna produktywność. Doskonały warsztat dziennikarski, swoisty styl oraz szeroki wachlarz tematów, a także oryginalność podejmowanych przez nią wątków przesądziły o nieprzemijającej wartości wielu publikacji i ich popularności wśród czytelników.

Pod koniec lat 60. XX w. podjęła się także tłumaczeń współczesnej literatury litewskiej. W kolejnych dekadach na łamach „Czerwonego Sztandaru" sporadycznie publikowała przekłady poezji oraz fragmentów prozy. Jeszcze w latach 70. rozpoczęła cykl *Śladami bohaterów „Potopu" H. Sienkiewicza* – serię reportaży z podróży po litewskiej Laudzie, przedstawiającą losy potomków laudańskiej szlachty. Po odejściu z redakcji w 2000 r. zasłynęła z publikowanych na łamach „Magazynu Wileńskiego" cykli dotyczących losów bohaterów powieści Józefa Mackiewicza. Brała udział w międzynarodowych konferencjach naukowych na temat takich postaci jak Bronisław Piłsudski, Józef Mackiewicz, Stanisław Ignacy Witkiewicz. Wiele publikacji poświęciła dziejom kresowych rodzin szlacheckich.

W jednej ze swoich recenzji prof. Jan Okoń napisał, że bezpośredni kontakt z przedmiotem opisu i osobiste podejście do przedstawianych zagadnień były znakami rozpoznawczymi Alwidy Bajor.

Była autorką ważnych dla trwałości polskich tradycji na Litwie zbiorów opowieści i relacji

reportażowych. W swojej twórczości zajmowała się sprawami wciąż żywymi, szerzej nieznanymi, domagającymi się ustawicznego przypominania. Łączyła w sobie dokumentalistkę i doświadczoną reporterkę, sięgając za każdym razem do informacji źródłowych. Ks. Henryk Droździel stwierdził, że *Śladami bohaterów „Potopu" Henryka Sienkiewicza* (Warszawa 2016) to piękna, pełna zaskakujących, nieznanych informacji, zajmująca i pouczająca jednocześnie książka, będąca prawdziwą skarbnicą wiedzy o miejscach i postaciach wpisanych w twórczość Sienkiewicza. Zdaniem innego recenzenta, w książce *Mickiewicza młodości kraje* (Wilno 1998) autorka wcieliła się w rolę gawędziarki. Dociekliwość i pasja, z jaką snuła barwną opowieść, odsłaniają bogactwo jej wiedzy na temat miejsc związanych z poetą. Dzieliła się tam informacjami historycznymi oraz ciekawostkami, których nie można znaleźć w innych źródłach. Swoje przeżycia osobiste i przemyślenia związane ze zmianą ustrojów udokumentowała w rozmowach z reżyserem Jonasem Vaitkusem, które ukazały się jako jej pierwsza książka *Virsmas* (Kraków 1991).

Mimo że autorka nigdy nie ubiegała się o nagrody, to z rąk Czesława Miłosza otrzymała nagrodę literacką jego imienia. W podobny sposób przyznano jej Nagrodę Literacką im. Witolda Hulewicza. Alwida Bajor została odznaczona Krzyżem Kawalerskim, Krzyżem Oficerskim Orderu Zasługi Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyróżniona nagrodą Semper Fidelis w 2022 r. „za prowadzenie działalności na rzecz upamiętniania dziedzictwa Kresów Wschodnich".

Prywatnie – atrakcyjna kobieta, uwielbiana przez grono znajomych i przyjaciół, z „najpiękniejszym uśmiechem w Wilnie". Drobna, krucha,

Alwida Bajor, 2012. Fot. W. Masenas.

Alwida Bajor, 2018. Fot. W. Masenas.

ale mająca swoisty styl, sposób bycia i wyrazistą osobowość, będącą syntezą elegancji oraz rodzaju młodzieńczej, nonszalanckiej wręcz lekkości.

Odeszła w wieku 82 lat, pozostawiając po sobie głęboki ślad w historii polskiego Wilna, w sercach i umysłach wilnian, w świadomości społeczności polskiej na Litwie. Spoczęła na wileńskim cmentarzu Rokanciszki obok swoich rodziców. Cześć Jej pamięci!

W!

Witalis Masenas

In memoriam Alwida Bajor

A tribute to the Lithuanian writer, journalist, publicist, translator, theater scriptwriter, and radio director, who passed away on January 23th, 2024.

Alwida Bajor, 2021. Fot. W. Masenas.

Alwida Bajor podczas wręczania nagrody Semper Fidelis. Warszawa, 2022. Fot. Instytut Pamięci Narodowej.